

<http://savaspatsalidis.blogspot.gr/2017/01/blog-post.html>

Στο χειρουργείο του Μάμετ

Ο Ντέιβιντ Μάμετ είναι ένας συγγραφέας ο οποίος, σε μια πρώτη ανάγνωση (ή θέαση), παραπλανεί εντελώς. Έχεις την αίσθηση πως δε έχει να σου πει τίποτα ή ό,τι έχει να πει βρίσκεται εκεί μπροστά σου. Τίποτα από κάτω, τίποτα παραπέρα. Κι όμως δεν είναι καθόλου έτσι.

Ο Μάμετ είναι ένας πανούργος μυθοπλάστης που άλλα λέει και αλλού σε σπρώχνει να πας. Εξ ου και οι διάφορες ετικέτες που του έχουν κολλήσει: "φαλλοκεντρικός", "φιλόλογος-πολεμιστής", "φωτογράφος λέξεων" "βιρτουόζος της βρισιάς", "υπερνατουραλιστής", "Αριστοφάνης του άναρθρου", όλες και με μια δόση αλήθειας όπως και ψέματος.

Ο Μάμετ σε κάθε έργο του λειτουργεί ως καρδιοχειρουργός, που έχει ως στόχο την εκσκαφή μιας πνευματικά χαμένης κουλτούρας και την έκθεση της αδυναμίας της να επανακτήσει την ουσία της ζωής. Χειρουργικό του εργαλείο ένας ωμός νεορεαλισμός που εκθέτει τις επιφάνειες των φαινομένων και παράλληλα αφήνει να φανούν και οι ρωγμές, που επιτρέπουν την κατάδυση σε αναζήτηση νέων κοιτασμάτων.

Απ' αυτήν την άποψη θα μπορούσε κάποιος να τον συνεξετάσει με τοσυμπατρι'τη του Ε. Άλμπι τόσο ως προς την έλλειψη εμπιστοσύνης που δείχνει απέναντι στην αποχαυνωτική τάξη πραγμάτων όσο και ως προς την χρήση της γλώσσας, η οποία, σε μια εποχή παροπλισμού της, επανακτά την παλιά κυριαρχία της, γίνεται το βασικό εργαλείο έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων καθώς επίσης και ταυτότητας.

Τα πλάσματα που πλάθει δρουν μέσα από τη γλώσσα που έρχεται κατευθείαν από τον κόσμο των επιχειρήσεων, του θεάματος, των μύθων. Γέροι, νέοι, ελεύθεροι, μικροαπατεώνες, έμποροι, όλοι ζουν οριακά, ανίκανοι να δράσουν, γι' αυτό και αφήνουν τις παρορμήσεις τους να διοχετευτούν στη γλώσσα, η οποία αναλαμβάνει να κουβαλήσει και να εκφράσει τις συγκεχυμένες προσδοκίες τους. Όμως, η γλώσσα αυτή, υποχρεωμένη ν' απελευθερώσει όλη την ενέργεια που δεν μπόρεσε να διοχευτεί στην πράξη ή στις σχέσεις με άλλους ανθρώπους, δεν αντέχει σε αυτό το βάρος. Γι' αυτό και τραυλίζει, χάνεται, διαλύεται, σκοντάφτει, αερολογεί. Σε αντίθεση με τη νατουραλιστική γλώσσα, η δύναμη της οποίας βρίσκεται σ' αυτό που μας αποκαλύπτει, η δύναμη της γλώσσας του Μάμετ βρίσκεται στην ικανότητά της, ψευδόμενη, να μην αποκαλύπτει. Είναι μια γλώσσα που ενώ δείχνει τόσο γήινη, αφήνει τα πάντα να αιωρούνται απειλητικά πάνω από το κεφάλι των ομιλούντων προσώπων που ζουν σ' ένα κόσμο φαντασιώσεων, χωρίς κανένα στήριγμα εξόν, όπως είπαμε, τις λέξεις που τους κρατούν εν ζωή, παράλληλα όμως κρατούν και τις αποστάσεις ανάμεσά τους, ενισχύοντας την αποξένωσή τους.

Εκείνο που κάνει όλους αυτούς τους καθημερινούς ήρωες τόσο ενδιαφέροντες δεν είναι το τι συμβαίνει στην επιφάνεια και το βλέπουμε όλοι, αλλά οι εσωτερικές διεργασίες, η "υπο-κειμενική" κρίση που τους στοιχειώνει και πυροδοτεί όλη την ανασφάλειά τους. Η ζωή περνά γρήγορα και πρέπει να την εκμεταλλευτούμε και να τη χαρούμε, λέει ο συγγραφέας στο *Carpe diem*. Από τη φύση της είναι επεισοδιακή και έργο του ανθρώπου είναι να βρει τους κόμπους. Όπως κάνει ένας ηθοποιός επάνω στη σκηνή, έτσι πρέπει να κάνει ο άνθρωπος και στην πραγματική σκηνή του κόσμου.

Μια ζωή θέατρο

Αυτός ο αγώνας επιβίωσης, αλλά και η ένταση ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό, το ψεύτικο και το αυθεντικό, είναι και η κεντρική ιδέα στο μεταδραματικό «Μια ζωή θέατρο», που πρωτοπαρουσιάστηκε στο θέατρο Goodman του Σικάγο το 1977 και λίγο αργότερα στο Broadway.

Είναι το πρώτο έργο του Μάμετ που γίνεται κινηματογραφική ταινία. Το ερώτημα που απασχολεί έχει να κάνει με τον τρόπο που ασκείται κάποιος να ζήσει τη στιγμή, να κάνει τη στιγμή, την κάθε στιγμή στη σκηνή τόσο όμορφη, τόσο γεμάτη, τόσο απίστευτα συγκινησιακή και αληθινή που να τον ωθεί να προχωρήσει στην επόμενη στιγμή.

Η ιστορία είναι σπονδυλωτή. Αποτελείται από 26 μικρές σκηνές/επεισόδια, στο ξετύλιγμα των οποίων παρακολουθούμε την άνοδο ενός νέου ηθοποιού (Τζων) και τη θλιβερή πτώση του γηραιότερου (Ρόμπερτ). Παράλληλα, βλέπουμε πώς η δύναμη αλλάζει στρατόπεδα. Στο τέλος επιτυγχάνεται μια βαθύτερη κατανόηση, που βασίζεται σε αμοιβαία αισθήματα, χωρίς αυτό να αλλάζει τη βασική ιδέα του έργου που λέει ότι όλα εξακολουθούν να είναι ένα θέατρο μέσα στη ζωή, με δύο ηθοποιούς και μερικές αράδες ρόλο.

Το «Μια ζωή θέατρο» είναι ένα γράμμα αγάπης για το θέατρο, όπου ο Μάμετ

βρίσκει τρόπο και χώρο να χωρέσει τα πάντα: και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και Τσέχοφ και Πίντερ, και λαϊκό δράμα και μεταθέατρο, αν και γι' αυτό το τελευταίο ομολογώ πως, σε σχέση με άλλα έργα, δεν μπορώ να πω ότι το χαρακτηρίζει η πρωτοτυπία.

Στο θέατρο «Τ»

Αυτό το έργο το είδαμε πρόσφατα στο θέατρο «Τ», σε συμπαραγωγή της Εταιρείας Θεάτρου Γκραν Γκινιόλ. Επιλογή καλή αλλά με μπόλικο ρίσκο, γιατί απαιτεί εκ προοιμίου δύο ηθοποιούς έτοιμους ν' αναμετρηθούν μ' ένα λόγο που λίγα λέει και πολλαπλάσια κρύβει και υπονοεί. Δύο ηθοποιούς διατεθειμένους να μπουκ και να παίξουν σε μια *terra incognita*, κάπου ανάμεσα στα σημεία και τα σημεινόμενά τους.

Η Γλυκερία Καλαϊτζή, είναι μια δοκιμασμένη σκηνοθέτιδα, με μια τάση για έργα που ακροβατούν ανάμεσα στο ρεαλισμό και την αφαίρεση. Οι λύσεις που προτείνει από την προσωπική της φαρέτρα μπορεί να πει κανείς ότι δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα καινοτόμα στοιχεία, από την άλλη όμως ούτε παραδίδονται στους καινοφανείς εντυπωσιασμούς. Είναι λύσεις προσεγμένες, που κρύβουν μελέτη και καλή προετοιμασία, με στόχο πάντα την καθαρότητα. Έχουν ανεπτυγμένη αίσθηση της σκηνικής οικονομίας, όπως εδώ, για παράδειγμα, όπου οι λέξεις του Ρόμπερτ που περίπου κλείνουν το έργο («Ephemeris, ephemeris... an actor's life for me...»= «Εφήμερος...»), θα μπορούσαν να ειπωθούν και για τον τρόπο που η σκηνοθεσία κούρδισε τα δρώμενα ώστε να κάνει τον χρόνο της παράστασης να κυλήσει γρήγορα και ευχάριστα. Και όντως κύλησε με ρυθμισμένες εντάσεις και καλά ζυγισμένες αποστάσεις, όμως κάπου αμνηχανούσε μπροστά στην αποσταγματική λιτότητα του μαμητικού λόγου, και αυτό φάνηκε από το γεγονός ότι δεν ξεκαθάρισε, κατά τη γνώμη μου, το συναισθηματικό φορτίο της «συγκρουσιακής» σχέσης των δύο πρωταγωνιστών.

Δεν είδα τη σχέση τους να αναπτύσσεται, να οδηγείται κάπου. Ωραία δοσμένα τα χωρατά, ωραία στημένα τα καυγαδάκια, οι μικροπαρεξηγήσεις και το small talk. Όμως, περίμενα να δω πού στοχεύει αυτό το παιχνίδι κυριαρχίας και πώς αποτυπώνεται στη συμπεριφορά των δύο ηρώων της ιστορίας. Αυτό παρέμεινε μάλλον ανεπίδοτο.

Ερμηνείες

Ο Ρόμπερτ είναι η παλιά καρβάνα, που ναι μεν ακουμπά στην παράδοση, όμως ξέρει ότι κάποια στιγμή όλα τελειώνουν. Ο Στάθης Μαυρόπουλος, ένας ηθοποιός έμπειρος με καλές δουλειές στο βιογραφικό του, εδώ πάλεψε τον τύπο του ρόλου, μόχθησε να βγάλει την εσωτερική του ποικιλότητα, όμως δεν τον στρογγύλεψε. Κάποια στοιχεία φάνηκαν πιο καθαρά, κάποια χάθηκαν. Για παράδειγμα, απουσίαζε από την ερμηνεία του η αμφιβολία, η αβεβαιότητα. Όπως αραδιάζει ψεύτικες φιλοφρονήσεις στο νεαρό ηθοποιό, άλλο τόσο τις χρειάζεται και ο ίδιος. Τον είδα με συμπάθεια, όχι όμως σαν το μάταιο ήρωα στο λυκόφως της ζωής του, εκείνο τον μοναχικό για τον οποίο το θέατρο είναι μια θρησκεία, μια τελετουργία με τους δικούς της απαράβατους όρους. Ένα κράμα τρωτού και ανόητου ανθρώπου. Πιο πολύ μου έβαλε την εικόνα του τύπου που δεν τον αγγίζει η ήττα (της ζωής).

Όσο για τον Τζον, ξέρει πολύ καλά τι μπορεί να του δώσει ο μέντοράς του, γι' αυτό τον πετάει έξω από το σύστημα του πολύ πριν του πει «σε παρακαλώ σκάσε». Ίσως θα έπρεπε να δούμε πιο πολύ αυτή τη λιγότερο συμπαθητική πλευρά του Τζον από τον Πέτρο Μαλιάρα. Εκείνο τον ειδικό τόνο που κάνει τον ήρωα να ξεχωρίζει μ' ένα κάπως αρνητικό πρόσημο. Περίμενα ένα πιο λυμένο παίξιμο του τύπου: πρώτα ξέρω και μετά αισθάνομαι (που νομίζω πως χαρακτηρίζει και τα πιστεύω του ίδιου του Μάμετ σε ό,τι αφορά την υποκριτική και που αποτελούν αντιστροφή της γνώριμης στανισλαφσκικής γραμματικής, όπου πρώτα αισθάνομαι, ύστερα ξέρω κι έτσι ξέρω τι αισθάνομαι).

Σε κάθε περίπτωση, σαν σκηνικό ζευγάρι πάλεψε τις εναλλαγές των ρόλων, ώστε να δείχνουν αβίαστες και αρκούντως γελαστικές (αν και σε σημεία τις βρήκα μάλλον υπερβολικές, σε στυλ *Noises Off* του Φρέυν). Το οπτικό περιβάλλον που δημιούργησε ο Δημήτρης Ζάχος βοήθησε ώστε να ανοίξει η γεωγραφία του έργου και να «μεγαλώσει» ευεργετικά η προοπτική της μικρής σκηνης του θεάτρου «Τ», πολλαπλασιάζοντας έτσι τις σκηνοθετικές λύσεις/επιλογές.

Η μετάφραση του Στάθης Μαυρόπουλου λεία αλλά χωρίς τη βιτριολική δοσολογία του Μάμετ.

Συμπέρασμα: Μια παράσταση σκηνοθετικά δουλεμένη και υποκριτικά παιγμένη με κέφι αλλά σε μία ευθεία, δηλαδή χωρίς το σκοτεινό κείμενο από κάτω, εκείνο που χρωματίζει τις ανθρώπινες σχέσεις και κάνει το κείμενο να αντέχει στον χρόνο.

Σημ: *Πρώτη δημοσίευση 9/01/2017. <http://www.lavart.gr/sto-xeirourgeio-mamet/>*